

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

У статті розглянуто поняття інвестиційного клімату та узагальнено його сутність. Проведено аналіз стану залучення інвестицій в Україну та напрямів вкладання іноземних інвестицій в економіку країни. Визначено ряд факторів, які негативно впливають на обсяги залучення іноземних інвестицій, запропоновано заходи для поліпшення інвестиційного клімату в Україні.

Ключові слова: інвестиційний клімат, аналіз, інвестиції.

На сучасному етапі розвитку економіки актуальним питанням є створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні. Саме збільшення обсягів залучення інвестицій виступає засобом забезпечення умов виходу з економічної кризи, сприяє процесу економічного зростання, стимулює впровадження новітніх технологій, зростання продуктивності праці, підвищення життєвого рівня населення.

Забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в Україні залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежать динаміка соціально-економічного розвитку та можливість модернізації на цій основі національної економіки.

Питанням залучення інвестицій в економіку України та удосконалення її інвестиційного клімату присвячені праці І. Бланка [1], С. Гуткевича [2], М. Мельника [3], А. Музиченко [4], П. Фішера [5], П. Ковалишина [6], а також П. Гайдучького, Б. Гунського, М. Дацишина, О. Козака, В. Комарова, В. Ланового, Ю. Макогон, А. Пехника, А. Поручник, А. Філіпенко та інших.

Незважаючи на те, що проблеми створення сприятливого інвестиційного клімату стали предметом наукового дослідження, деякі аспекти залишаються мало розробленими. Сучасна економічна ситуація в Україні потребує більш глибокого дослідження проблем забезпечення сприятливого інвестиційного клімату та розвитку промисловості з урахуванням можливостей збільшення обсягу залучення інвестицій.

Метою даної статті є дослідження інвестиційного клімату в Україні та визначення перспектив його подальшого розвитку. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні завдання: розкрити сутність поняття інвестиційного клімату, здійснити аналіз інвестиційного процесу в Україні, запропонувати заходи для поліпшення інвестиційного клімату в Україні та процесу інвестування.

На сучасний економічний розвиток України впливає не тільки світова фінансова криза, а й багато внутрішніх національних факторів. Одним із ефективних способів подолання економічної кризи на державному рівні та наступного активного розвитку країни є залучення іноземних інвестицій у національну економіку. Визначальним завданням державної політики у сфері інвестиційної діяльності є формування

сприятливого інвестиційного клімату.

Інвестиційний клімат – сукупність економічних, правових, регуляторних, політичних та інших факторів, які у кінцевому рахунку визначають ступінь ризику капіталовкладень та можливість їх ефективного використання [10].

Інвестиційний клімат держави – це сукупність політичних, правових, економічних та соціальних умов, що забезпечують та сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних та закордонних інвесторів. Поняття «інвестиційний клімат» характеризує ситуацію, що склалася в певній країні стосовно інвестицій, які можуть бути залучені в цю країну [1, с. 23].

Під інвестиційним кліматом прийнято розуміти сукупність об'єктивних та суб'єктивних умов, які впливають на процес інвестування народного господарства та окремих галузей, компаній, підприємств. Слід особливо наголосити, що в даному визначенні не проводиться поділ між вітчизняними та іноземними інвестиціями. Це дає змогу розглядати насамперед базові чинники, які впливають на підприємницьку та економічну активність в країні [6, с. 44].

Інвестиційний клімат – це ступінь сприятливості ситуації, що складається в тій чи іншій країні (галузі, регіоні, підприємстві), стосовно інвестицій, що могли б бути зроблені в країну (галузь, регіон, підприємство) [7].

Отже, інвестиційний клімат – сукупність різноманітних факторів, які забезпечують можливості залучення інвестицій. Процес залучення іноземних інвестицій є доволі складним, на його ефективність впливають безліч чинників різного характеру (політичні, законодавчі, економічні, демографічні та інші). Тобто, на обсяг залучення іноземних інвестицій в економіку країни, впливає цілий ряд факторів, які перебувають у нерозривному зв'язку між собою, вони й формують інвестиційний клімат у країні.

При дослідженні інвестиційного клімату порівнюють параметри інвестиційного потенціалу та ризику, що характеризують політичну стабільність, дотримання норм податкового законодавства, стабільність нормативно-правової бази.

Згідно з [8, с. 65] можна виділити наступні етапи для підготовки та реалізації заходів щодо удосконалення інвестиційного клімату та залучення іноземних

інвестицій:

- дослідження інвестиційного потенціалу країни;
- вибір пріоритетних галузей та технологій;
- розробка способів залучення інвестицій;
- реалізація розробленої політики та контроль за її виконанням.

Станом на 1 січня 2011 року найбільшими країнами – інвесторами для України є Кіпр – 9914,6 млн. дол. (22,2%), Німеччина – 7076,9 млн. дол. (15,8%), Нідерланди – 4707,8 млн. дол. (10,5%), Російська Федерація – 3402,8 млн. дол. (7,6%) [11].

У 2010 році в економіку України іноземними інвесторами вкладено 5986,0 млн. дол. США прямих інвестицій: із країн ЄС надійшло 4605,8 млн. дол. (76,9% загального обсягу), із країн СНД – 849,2 млн. дол. (14,2%), з інших країн світу – 531,0 млн. дол. (8,9%). У той же час капітал нерезидентів зменшився на 809,7 млн. дол.

Інвестування здійснювалось переважно у вигляді грошових внесків, які становили 5684,8 млн. дол. (95,0% вкладеного обсягу).

Приріст сукупного обсягу іноземного капіталу в економіці країни за 2010 рік становив 4655,0 млн. дол., що складає 104,9 % до попереднього року. Для порівняння: приріст прямих інвестицій в Україну у 2009 році - 4436,6 млн.дол. (73,0 %), а у 2008 році - 6073,7 млн.дол. (76,5 %).

Зросли обсяги капіталу з Кіпру на 909,3 млн.дол., Російської Федерації – на 836,4 млн.дол., Нідерландів – на 753,3 млн.дол., Франції – на 736,3 млн.дол., Німеччини – на 475,0 млн.дол. і Швеції – на 454,1 млн.дол. Зазначені країни забезпечили майже 90% приросту іноземного капіталу в Україні.

Аналізуючи статистичні дані щодо напрямів вкладання іноземних інвестицій в економіку України, слід зазначити, що на підприємствах промисловості зосереджено 14042,6 млн. дол. (31,4% загального обсягу прямих інвестицій в Україну), у тому числі на підприємствах переробної промисловості – 12488,1 млн. дол. та добувної промисловості – 1207,7 млн. дол. Серед галузей переробної промисловості у металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів внесено 5940,4 млн. дол. прямих інвестицій, у виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 1858,7 млн. дол., хімічну та нафтохімічну промисловість – 1339,6 млн. дол., машинобудування – 1171,4 млн. дол., виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції – 806,8 млн. дол. У фінансових установах акумульовано 15059,5 млн. дол. (33,7%) прямих інвестицій, на підприємствах торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 4764,5 млн. дол. (10,7%), в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям, – 4754,1 млн. дол. (10,6%).

Приріст іноземного капіталу спостерігався на підприємствах, що здійснюють фінансову діяльність, у сумі 2628,5 млн. дол., операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг і надання послуг підприємцям, – 485,6 млн. дол., торгівлю, ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку, – 447,9 млн. дол., а також на підприємствах промисловості – 766,2 млн. дол. [11].

Така тенденція сприяє підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, оскільки інвестиції спрямовуються на оновлення

основних засобів та впровадження у виробництво нових технологій.

Існує низка факторів, які негативно впливають на обсяги залучення іноземних інвестицій, а саме фактори економічної й політичної нестабільності, неадекватність законодавства, нестійка макроекономічна рівновага, конкуренція з боку інших потенційно привабливих країн, що розвиваються та інші.

Подолати негативні процеси, які блокують та перешкоджають залученню іноземних інвестицій в Україні, можливо лише на державному рівні.

Поліпшення інвестиційного клімату доцільно реалізовувати через державну політику, яка може бути здійснена через виконання наступних завдань.

Завданнями державної політики у короткотерміновій перспективі є:

- підготовка комплексної програми підвищення інвестиційного іміджу України, метою якої має стати визначення пріоритетних напрямів розвитку в економічній сфері, а саме: збільшення ВВП на душу населення до рівня нових країн – членів ЄС та зростання доходів населення до рівня країн із середнім розміром доходів;
- у правовій сфері пріоритетними завданнями є визначення пакету законів України, що регулюють систему прав власності та гарантій іноземному інвестору, забезпечують гарантії компенсації у разі націоналізації майна іноземного інвестора, визначають законодавчі основи створення передумов для легалізації повернення вітчизняного капіталу з-за кордону;
- з метою збільшення кількості привабливих інвестиційних проектів розроблення підготовки Держкомітетом фінансового моніторингу моделі інвестиційного розвитку, що спиралася б на приватні інвестиції;
- створення механізму конкуренції між рейтинговими агентствами з метою підвищення довіри компаній до рейтингів;
- створення центру моніторингу інвестиційного клімату (аналог Держкомітету фінансового моніторингу), що сприятиме систематизації результатів запровадження в дію сукупності правових актів для галузей, регіонів, підприємств, розробці прогнозів інвестиційної привабливості України [9, с. 134].

Щодо політики у сфері інвестування, то основними її завданнями у довгостроковій перспективі мають стати:

- вироблення загальних критеріїв та показників оцінки під час проведення рейтингів, що сприятиме об'єктивному аналізу економічних процесів;
- розробка регіональних програм стимулювання приватних вітчизняних та іноземних інвестицій на базі виявлених у регіонах проблем та можливостей з урахуванням місцевих умов та накопиченого досвіду у сфері інвестиційного співробітництва;
- законодавче закріплення надання інвесторам у пріоритетних для регіону сферах діяльності додаткових податкових та митних пільг;
- підвищення якості освіти як конкурентної переваги країни при досягненні зростання віддачі від інвестицій у людський капітал;
- розробка спеціальної програми розвитку вільних

економічних зон на території України (переважно у формі вільних митних зон та зон експортного виробництва);

- впровадження комплексу заходів щодо удосконалення інвестиційного клімату з країнами СНД шляхом спільного державно – комерційного фінансування інноваційно-інвестиційних проектів, міжнародного фінансового лізингу, створення договірних спільних організацій типу консорціумів здійснення інвестиційної діяльності;
- розвиток співробітництва України з провідними міжнародними фінансовими організаціями, формування привабливого іміджу країни на світових ринках капіталів [9, с. 132].

Враховуючи складну економічну ситуацію в країні, необхідно забезпечити сприятливий інвестиційний клімат в державі для найшвидшого подолання наслідків фінансової кризи. Розглянемо заходи, що сприятимуть покращенню інвестиційної привабливості України та поліпшенню її інвестиційного клімату [8, с. 72-73]:

- планомірне та відкрите завершення процесу приватизації;
 - здійснення пенсійної реформи та сприяння становленню інституту недержавних пенсійних фондів;
 - граничне обмеження тіньового сектора економіки, легалізація тіньових капіталів, що забезпечить значний притік інвестиційних ресурсів в економіку країни з-за кордону;
 - розвиток депозитарної системи;
 - реформування системи оплати праці;
 - зміна податкової концепції у сфері оподаткування інвестиційних ресурсів;
 - зниження податкового навантаження на економіку країни;
 - усунення різниці між фінансовим та стратегічним інвестором;
 - розроблення та запровадження кодексу ділової етики або етичного кодексу корпоративного управління для всіх учасників ринку;
 - надання державної підтримки для створення механізмів залучення коштів населення для інвестиційних операцій;
 - підготовка відповідних інформаційних пакетів для потенційних інвесторів;
 - забезпечення прискореності підприємств державної форми власності;
 - підвищення ефективності інвестицій за рахунок зростання прозорості ринкового середовища та роботи підприємств;
 - ведення дієвої боротьби з корупцією;
 - здійснення реструктуризації великих неефективних підприємств та максимальне розширення сфери малого та середнього бізнесу;
 - адаптація до українських умов міжнародних стандартів ведення бізнесу;
 - створення рівних конкурентних умов для внутрішніх та іноземних інвесторів;
 - сприяння розвитку ефективної банківської системи, орієнтованої на кредитування реального сектора економіки;
 - сприяння розвитку ринку страхових послуг.
- Отже, на основі викладеного матеріалу можна

зробити висновки, що у цілому результати аналізу інвестиційної діяльності свідчать, що Україна залишається і досі привабливою для залучення інвестицій. Фактори економічної й політичної нестабільності, недосконалість законодавства, неефективна адміністрація погіршують інвестиційний клімат країни.

Для ефективного розвитку економіки країни необхідно залучати якомога більшу кількість інвестицій, що дасть можливість нарощувати обсяги виробництва та збільшувати кількість робочих місць.

У зв'язку з цим, на державному рівні необхідно захистити права інвесторів, тобто гарантувати їх стабільність та повернення інвестицій у разі необхідності; вдосконалити нормативно-правову базу для здійснення інвестиційної діяльності; створити дієвий механізм протидії корупції; сприяти розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності; забезпечити доступність та вдосконалення системи розкриття інформації про інвестиційний ринок України.

Список літератури

1. Бланк, И. А. Основы инвестиционного менеджмента [Текст] / И. А. Бланк. – Ника-Центр. Эльга – Н. - К., 2001. - 511 с.
2. Гуткевич, С. А. Инвестиционная привлекательность аграрного сектора экономики [Текст] / С. А. Гуткевич. – К.: Изд-во Европ. Ун-та, 2003. – 251 с.
3. Мельник, М. Принципы побудови інвестиційних моделей регіонального розвитку [Текст] / М. Мельник // Регіональна економіка. – 2005. – № 1. – С. 187-195.
4. Музиченко, А. Інвестиційна діяльність в Україні [Текст] : [навч. пос.] / А. Музиченко. - К.: Кондор, 2005.
5. Фишер, П. Как превратить Россию в привлекательный рынок для иностранных инвесторов [Текст] / П. Фишер // Вопросы экономики. – 2002. – № 2. – С. 83-100.
6. Ковалишин, П. Формування інвестиційного клімату та ефективність діяльності на ринку венчурного інвестування [Текст] / П. Ковалишин // Економіст. – 2009. - № 2. – С. 44 - 47.
7. Інвестиційний клімат в Україні: основні напрями поліпшення [Електронний ресурс] / О. В. Носова // Стратегічні пріоритети – 2008. - № 1 (6). – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sp/2008_1/9.pdf
8. Малютін, О. К. Концепція поліпшення інвестиційного клімату в Україні [Текст] / О. К. Малютін // Фінанси України. – 2008. - № 11. – С.64-74.
9. Даниленко, А. А. Актуальні питання прямих іноземних інвестицій до України з ЄС (у контексті розширення Єврозоюзу на схід) [Текст] / А. А. Даниленко // Фінанси України. – 2008. - №1. – С.127-137.
10. Державне агентство України з інвестицій та розвитку. - Режим доступу: <http://www.in.gov.ua/index>
11. Державний комітет статистики України. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

РЕЗЮМЕ

Мельничук Наталия

Анализ инвестиционного климата в Украине и перспективы его развития

В статье рассмотрены понятия инвестиционного климата и обобщены его сущность. Проведен анализ состояния привлечения инвестиций в Украину и направлений вложения иностранных инвестиций в экономику страны. Определены ряд факторов, негативно влияющих на объемы привлечения иностранных инвестиций, предложены меры по улучшению инвестиционного климата в Украине.

RESUME

Melnychuk Natalia

Analysis of investment climate in Ukraine and prospects for its development

The article reviews the concept of investment climate and summarized its contents. The analysis of investments in Ukraine and trends of foreign investment into the economy are considered. A number of factors that negatively affect the volumes of foreign investment, measures for improving the investment climate in Ukraine are determined.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2011 р.